

Artikkel i spesialpedagogikk nr. 8, 2010

Barnehagen og flerspråklige barn

Finnborg Scheving, rådgiver ved Torshov kompetansesenter

I dagens debatt fokuseres det på barnehagen som en viktig arena for læring av språk. Det å begynne med bevisst språkopplæring i barnehagen ses også som en viktig del av det forebyggende arbeidet i forhold til bortfall fra videregående skole. Barn med annet førstespråk en norsk har også vært i fokus, hva kan samfunnet gjøre for at barn lærer norsk fortst mulig for å være klare for å møte grunnskolens krav. Både Barnehageloven 2006 og Rammeplanen som fulgte etter har gode intensjoner i forhold til dette arbeidet. I artikkelen vil jeg sette fokus på dette, samt teori og praksis sett i forhold til mulighetene barnehagen har for slikt tospråklig arbeid.

Intensjonene for det pedagogiske og flerkulturelle arbeidet

Barnehageloven tillegger barnehagen en viktig rolle i barnets utvikling i samarbeid med foreldre. Barnehagen skal bidra til at barna utvikler en positiv identitet, utvikler sosiale ferdigheter og språkferdigheter. Barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet som er individuelt tilpasset den enkeltes behov, men skal også tilpasse det pedagogiske innholdet til barnegruppens behov (Lov om barnehager 2005). En stor del av barna som i dag går i norske barnehager har en annen erfaringsbakgrunn og språk enn den de vil møte i barnehagen. I Rammeplanen understrekes viktigheten av at barnehagen må satse på en flerkulturell pedagogisk praksis (Gjervan 2006). Det understrekes hvor viktig det er å se på mangfoldet i barnehagen som en ressurs og ikke som et problem. Her ligger noe som kan sies å være kjernen i det å oppnå intensjonene i Barnehageloven. Holdningene hos den pedagogiske ledelsen og dem som jobber med barna har stor betydning for hvordan det pedagogiske arbeidet i barnehagen tilrettelegges for å imøtekomme barn som skal lære seg ny kultur og nytt språk. I Lov om barnehager (2005) understrekes viktigheten av morsmålet både i forhold til barnets egenutvikling og opplevelse av mestring og læring. Det understrekes også at et godt morsmål er en grunnleggende forutsetning for den videre språklige utviklingen, også når det gjelder skriftspråk og leseforståelse. *Barnehagen må støtte at barn bruker sitt morsmål og samtidig arbeide aktivt med å fremme barnets norskspråklige kompetanse* (s.110).

Flerspråklige barn

Det er mange måter å være flerspråklig på. Barn kan vokse opp i en familie der to eller flere språk snakkes i hjemmet hver dag. De lærer to språk parallelt.

Barn kan også ha lært seg grunnleggende ferdigheter i et språk før det begynner å lære språk to. Barnet har da basisferdighetene på sitt første språk. Det vil si det har tilegnet seg

grunnleggende språkkunnskaper som grammatikk, lydsystem og basis ordforråd på et annet språk.

Det vil kunne være stor variasjon i tospråklig (flerspråklig) utvikling avhengig av når barnet begynner å lære språk to, hvor god stimulering det får, hvor motivert barnet er for å lære seg nytt språk, og hvilke erfaringer barnet gjør med språkene. I tillegg kan språkets sosiale status påvirke (Egeberg 2007).

Vanlige trinn i tospråklig utvikling

Hvordan barn tilegner seg språk to kan være avhengig av mange faktorer som blant annet barnets alder, hvilke basiskunnskaper og ferdigheter barnet har på sitt første språk, språkmiljøet rundt barnet osv. Tospråklig utvikling hos barn som begynner med et nytt språk i barnehagen skjer vanligvis på denne måten.

1. Barnet bruker hjemmespråket for å få til samspill
2. Barnet bruker gester, peking og andre former for kroppsspråk
3. Barnet kan ha en "taus periode"
4. Barnet prøver seg i samspill, ved å herme, bruke enkelte ord, og eksperimentere med språket
5. Barnet begynner å bruke fraser eller faste uttrykk
6. Barnet begynner å bruke mer komplekse ord og setninger, forståelse for lest tekst og bruker språket i samspill, og til å si i fra om ønsker og tanker (Fríða B. Jónsdóttir m.fl. 2001-2004).

Om barnet er innom alle trinnene og hvor lenge det er på hvert trinn kan være individuelt. Observasjoner i det pedagogiske arbeidet i barnehagen kan hjelpe pedagogisk leder å finne ut hvor barnet er i sin tospråklige utvikling og hvilken støtte det trenger for å komme seg videre.

Viktige faktorer når en skal vurdere hvor barnet er i forhold til tilegnelse av språk.

For å få vite noe om barnets førstespråk er det i første omgang foreldrene som kan gi informasjon om dette. I tillegg vil observasjoner av barnet de første dagene barnet er sammen med en av sine foreldre i barnehagen gi informasjon om barnets språk- og kommunikasjonsferdigheter på førstespråket. Videre vil observasjoner i bringe- og hentesituasjonen når barnet kommuniserer med sine foreldre være nyttige i slik kartlegging.

Rammeplanen (2006) understreker Barnehagelovens bestemmelser om samarbeid med foreldre (s. 14). Mange pedagogiske ledere forteller meg at de opplever samtale med foresatte om barnets utvikling til lite nytte. Dette kan ha sammenheng med manglende innsikt eller kunnskaper for barnehagen som pedagogisk virksomhet. I tillegg kan foreldrene

ofte være usikre og ikke være klar over hva informasjonen de bes om skal brukes til. Nødvendigheten av at tolk brukes i samtale med foresatte understrekes, samt forståelig informasjon til foreldrene om barnehagen, hva vi spør etter og hvorfor (Egeberg 2007).

Pedagogiske ledere som har kunnskaper om tospråklig utvikling, og som samarbeider med barnets foreldre, vil få mer nyttig informasjon om barnets fremgang med språkene. De vil da kunne formidle erfaringene barnet gjør og samarbeide med foreldre i kartlegging av barnets kompetanse.

Kartlegging

Observasjoner underveis, etter at barnet begynner i barnehagen, for å følge med på barnets utvikling av språk- og kommunikasjonsferdigheter vil være nødvendig for å kunne tilrettelegge de pedagogiske tiltakene best mulig slik at barnet får støtte i sin utvikling. Før observasjonene settes i gang er det lurt å være klar over hva hensikten med observasjonene er (Egeberg 2002). Hva skal du observere, hva skal du med det du finner ut, hva skal det brukes til? Det kan for eksempel være aktuelt å observere barnet med tanke på å få oversikt over hva slags kommunikasjonssituasjoner barnet deltar i, hvordan det bruker førstespråket eller norsk, hva barnet er interessert i og hva slags hjelp og tilrettelegging som får barnet til å bruke språkene mer. De første månedene er det viktig å undersøke hva barnet forstår av språket i barnehagen. Deltar det i lek, hvilke leker, og hvordan kommuniserer det i leken? Hva får barnet med seg av fortellinger og det som blir lest, alene og i samling? Hvilke bøker liker barnet? Etter hvert som språkferdighetene øker er det viktig å observere hvordan barnet klarer seg i samtaler som går ut over her og nå situasjoner, om det kan fortelle, beskrive, forklare og argumentere. Hvordan klarer barnet seg i ulike type lek? Observasjonene må også inkludere hva slags hjelp barnet trenger for å klare seg. Barn som ikke kan, enten det er kommunikasjonsferdigheter eller språkferdigheter må vurderes i forhold til at de er i en læringsprosess. Hensikten med kartleggingen må derfor være at den brukes som utgangspunkt for tilrettelegging og samspill med barnet i det pedagogiske arbeidet.

Møte med barnehagen

Det første møtet med barnehagen kan være utfordrende for barn som har en annen språklig bakgrunn og måter å delta i samspill på. Barnehagen kan være det første stedet barnet møter mennesker som snakker et annet språk enn det barnet kjenner. Barnet kan ha annen eller manglende erfaring i å delta i samspill og lek både med andre barn og voksne. Barnet møter en barnehagekultur med andre utfordringer, krav og forventninger. Er barnet motivert for å lære nytt språk og å bli en del av barnegruppen i barnehagen? Hvis foreldrene aldri har vært i en barnehage og ikke kjenner barnehagens virksomhet kan det være vanskelig for dem å forberede barnet. Rammeplanen (2006) understreker viktigheten av at spørsmål som angår barnets trivsel og utvikling samt barnehagens pedagogiske virksomhet drøftes med foreldrene (s. 14). Jeg snakket tidligere om viktigheten av førstesamtalen med

foreldrene og at det brukes tolk for å sikre forståelse av gjensidig informasjon. I førstesamtalen vil det være god mulighet for å snakke med foreldrene om pedagogisk innhold og metoder (blant annet om flerspråklig opplæring) og forventninger til foreldre, men ikke minst å høre foreldrenes forventninger og forståelse for barnehagens virksomhet. Hvordan familien klarer å støtte opp om barnets opplevelse av de nye situasjonene er viktig for barnet, og samtidig må barnehagen støtte foreldrene ved å gi god informasjon om aktiviteter, lek og kommunikasjon i barnehagen slik at foreldrene kan hjelpe barnet ved å snakke om dette på hjemmespråket.

På samme måte kan det være utfordrende for pedagogisk leder i barnehagen å møte et barn som har et annet språk, og en annen erfaringsbakgrunn som hun/han ikke kjenner. For å kunne tilrettelegge det pedagogiske arbeidet for barnet og barnets deltaking i barnegruppen trengs det kartlegging av barnets basiskunnskaper, både når det gjelder barnets førstespråk og kunnskaper. Dette skal være grunnlaget for at det pedagogiske arbeidet i barnehagen kan gi barnet støtte for utviklingen av språket/språkene barnet kan og er i ferd med å lære. Tilpasning av det pedagogiske innholdet i barnehagen skal støtte barna i å bruke sitt morsmål, men samtidig tilrettelegge for at barnet kan utvikle sin norskspråklige kompetanse (*Lov om barnehage 2005*). Dette er en spennende og utfordrende oppgave.

Pedagogisk virksomhet

Barnehagen skal (*Lov om barnehager 2005*) *være en pedagogisk virksomhet (s.1). Innholdet skal være allsidig og variert og utformet slik at hvert enkelt barn får opplevelser og erfaringer som støtte for sin utvikling av kunnskaper, ferdigheter og holdninger. Samtidig skal innholdet støtte språklig og sosial kompetanse gjennom felles opplevelser og samvær* (Rammeplanen s. 21).

For meg er pedagogisk virksomhet et sted der pedagogisk personale systematisk og bevisst tilrettelegger handlinger og miljø for å sikre læring (utvikling). Dette gjelder både i forhold til det enkelte barnet, men også for hele barnegruppen. Vurderingene vil fokusere på hvilke tilrettelegging som er mest effektiv i forhold til læring og utvikling. Fokus er ikke bare på hva barnet lærer i ulike situasjoner, men også hvordan det kan bruke det som er lært i andre læringssituasjoner. Barnet kan stable Duplo-klosser oppå hverandre. En voksen kan sammen med barnet og et eller flere barn sette i gang samarbeidsprosjekt der alle bygger et felles produkt. Barnets kunnskaper og interesse for klossene kan også brukes i språkformidling, der voksne setter ord på, eller ber om, eller gir bort, klosser i ulik størrelse, farge, mengde, samt får barnet til å bidra med sine språkkunnskaper. Vi kan hjelpe barnet å navnesette eller å beskrive det som skjer eller be om noe. Barnets språklige initiativer er et godt utgangspunkt for å utvide språkbruk, be om enkle forklaringer, bekrefte det barnet sier på en mer presis eller bedre måte osv. Klossene, figurer og det som lages kan sorteres etter kategorier, og barnet kan bygge eksempelvis alle de små gule klossene til et tårn, kjøre bil til den som har bygget et annet hus. Vi kan sammen med barna undersøke hvilket fargetårn er størst, høyest, hvem har flest klosser og så videre.

For barn som skal lære seg et nytt språk og kunnskaper er det spesielt viktig at de skal forstå det som foregår raskt og riktig. I barnehagen er det gode muligheter for å bygge språkutvikling og forståelse på kontekst, det vil si konkrete handlinger, objekter, bilder og andre sammenhenger. Det å bygge på de erfaringer og interesser barnet har, danner grunnlaget for det pedagogiske arbeidet. Eksempel: Når barnet vasker hendene viser det interesse for vannet fra springen. Det gir grunnlag for gjennom det barnet gjør å sette ord på hva som skjer (hendene er skitne, vannet renner på dem, setter såpe på, gnir hendene sammen, skyller i vannet, ta håndklede, tørke hendene, hendene er rene). I løpet av barnehagedagen er det mange slike situasjoner. Et annet eksempel: Barnet viser interesse for bilder og pekebøker. Dette kan da brukes som grunnlag for å sitte sammen med barnet og peke på bilder i bok og benevne bildene, neste trinn kan være å høre på en kort fortelling om bildene for så å kunne høre på en mer sammenhengende lest tekst som handler om bildene. Mellom gjentatt lesing av historien kan det sammen med en liten gruppe barn legges opp til aktiviteter rundt bilder og fortelling. Etter hvert kan det legges mer samtale om ord, uttrykk og handling inn i lesing sammen med flere barn, med utgangspunkt i bilder og innhold.

Støtte til bruk av førstespråket

Barnehagen skal støtte at barn bruker sitt morsmål (Lov om barnehager 2005). Barnehagen må støtte at barn bruker sitt morsmål og samtidig arbeide aktivt med å fremme barnets norskspråklige kompetanse (Rammeplanen 2006 s. 29).

Barn som ikke kan norsk når det begynner i barnehagen trenger støtte for at det skal oppleve seg som et kompetent og fullverdig barn. Sensitivitet over for barnets behov og den formidlingen barnet deltar i støtter både utvikling av språk, erfaringer og kommunikasjon.

Voksne må gjennom kommunikasjon med barnet ha intensjon om å formidle noe meningsfullt. For at noe skal være meningsfullt for barnet må det ha utgangspunkt i barnets erfaringer og kunnskaper. Dette skal inkludere språklige og handlingsmessige erfaringer både fra hjemmemiljø og barnehage, og den voksne kan gjennom åpne spørsmål, med utgangspunkt i hva barnet gjør, har erfaringer med hjemmefra og i materiell hjelpe barnet å få frem og sette ord på slike erfaringer. I gjensidig samspill med barnet kan vi så utvide barnets kunnskaper med å oppfordre barnet til å fortelle og sette ord på det på morsmålet, og sette nye norske ord på det, sammenligne med erfaringer fra barnehagen eller hjemme, utvide det med lek og andre aktiviteter, og på den måten gi nye kunnskaper (Formidlet læring, Egeberg 1998).

Med å formidle noe meningsfullt til barnet vil voksne *”sørge for at barnet får varierte og positive erfaringer med å bruke språket som kommunikasjonsmiddel, som redskap for tenkning og som uttrykk for egne tanker og følelser”* (Rammeplanen 2006 s. 29). Eksempel på formidlet læring: Barnet leker med dokke som skal spise, legge seg osv. Den voksne ser på

hva barnet gjør (setter seg ned ved siden av barnet) og viser interesse for hva barnet holder på med, setter ord på barnets handlinger, oppfordrer barnet til å sette ord på handlingen og/eller gjenstander som inngår i leken, gjerne på sitt førstespråk. Den voksne legger til nye handlinger og setter ord på det samme på norsk samtidig med at forståelsen styrkes gjennom de konkrete handlingene, gjenstander eller bilder. Den voksne må sørge for at det blir et innhold i leken som bygger på barnets interesse, og støtte og stimulere til at den blir meningsfull og ikke kun språkopplæring. Når barnet er kommet et stykke på vei i sin tospråklige utvikling (utvikling på begge språkene) blir det aktuelt å sammenligne ord og uttrykk på språkene, og snakke om likheter og ulikheter i uttale, samt andre muligheter å si det man vil.

Annet eksempel: Barnet maler, tegner osv. Voksne ser på hva barnet gjør, hva det maler, setter ord på aktiviteten, farge, former, figurer osv., ser barnets reaksjon og går videre ut i fra hva barnet gjør. Med utgangspunkt i barnets handlinger ber den barnet si hva det heter på førstespråket. Ordene på førstespråket og norsk kan sammenlignes og prates om. Andre barn som deltar i aktiviteten/leken kan også trekkes inn samtalen med sine erfaringer og kunnskaper.

Ved å vise interesse for barnets førstespråk skjønner barnet at dets kunnskaper verdsettes og at det har kunnskaper det kan bidra med, og som det selv kan ha nytte av ved problemløsning (tenkning). Den voksne viser i gjensidig samspill ikke bare interesse for barnet språk, men også for barnets erfaringer, at det har intensjon med formidlingen og at han/hun vil tilføre barnet nye kunnskaper. Det å bevisstgjøre barnet på sine erfaringer og språkkunnskaper som det kan bruke ved problemløsning (tenkning) og læring av det nye språket kan virke motiverende for barnet.

For å oppnå Barnehagelovens intensjoner om pedagogisk innhold i barnehagen (§ 2) deles barnehagens innhold i sju fagområder (Rammeplanen 2006). Det påpekes at teamarbeid vil være den måten intensjonen om pedagogisk arbeid best vil kunne imøtekommes (Rammeplanen s. 33). Temaer over tid egner seg bra for å lære språk. Når samme tema går igjen er det lettere for barna å kjenne igjen og forstå både språk som brukes, handlinger og annet innhold. Det gir også barna tid til å huske og hente frem tilsvarende erfaringer det har, eksempelvis hjemmefra. Når foreldre får informasjon om hva barnet har gjort, lest og snakket om, kan de snakke om det samme tema hjemme, og slik bygge opp nye kunnskaper trinn for trinn.

Eksempel på hvordan dette kan gjøres:

- Eventyr, bøker som skal leses kan gjennomgås på mange forskjellige måter i gjennom uken. Ved å bruke forskjellige innfallsvinkler til eventyret som for eksempel å snakke om personer, hva som karakteriserer dem, hva som hender og annet rundt fortellingen.

- Med lek der konkret materiell lages, tegning av figurene som forekommer, dramatisering, lek med konkreter. Dette kan gjøres både i formelle og uformelle settinger, sammen med ett barn eller flere.
- Bilder som tas i de ulike aktivitetene henges opp der både barn og voksne kan se dem, og prate om dem. Bildene kan også brukes som utgangspunkt for samtale med foreldrene for at de skal få innsyn i hvordan og hva det jobbes med i barnehagen.
- Foreldrene kan oppfordres til å fortelle eventyr eller annet for barnet sitt og fortelle om dette til personalet som kan jobbe videre med det sammen med barnet og i barnegruppen

Felles tankesystem

Egeberg (2007) sier at mennesker som lærer to språk, og utvikler seg og lærer gjennom begge språkene ikke dermed utvikler to adskilte tankesystemer. Selv om ord og grammatikk er forskjellig vil det være et felles tankesystem. Erfaringer og kunnskaper barnet tilegner seg i gjennom det ene av språkene vil slik være overførbart til det andre språket. Barnet trenger kun å lære en ny måte å uttrykke dette på (eksempelvis ord og grammatikk). Det vil derfor være viktig å aktivisere barnets tankesystem og kunnskaper det har gjennom et annet språk, med å få det til å bruke tidligere erfaringer i kommunikasjon, lek og aktiviteter. *”Barnehagen skal støtte barn ut fra deres egne kulturelle og individuelle forutsetninger”* (Rammeplanen 2006 s. 7). Derfor må pedagogisk leder finne måter til å hjelpe barnet å hente opp sine erfaringer og individuelle forutsetninger.

Eksempelene som følger viser hvordan dette kan gjøres: Barnet bygger med Duplo (sammen med andre barn), setter dyr opp i rekke og leker sirkus. Du vet fra kartleggingen at barnet var på sirkus med pappa siste sommer. Du ser på barnet og spør om det er sirkus. Sammen med barnet (barna som leker) snakker du med dem om sirkus og dyr, hva er et sirkus, hva de opplevde, hva de så osv. Voksne må være passe aktive og forsøke å støtte leken og barnas initiativer videre uten at den forvandles til ren språktrening.

Annet eksempel: Har barnet vært på flytur kan bilder av for eksempel fly, koffert, landet barnet var i, være grunnlag for samtale der den voksne henter opp barnets erfaringer. Dette skaper en felles forståelse, en sammenheng eller en kontekst for de som er med i aktiviteten og et felles utgangspunkt for gjensidig dialog hvor de kan dele erfaringene, sette ord på både på førstespråket og på norsk. I samling kan fortellingen handle om reise/flytur der fortellingen støttes med bilder, konkreter og/eller dramatisering.

Spill, (Lotto, Memory) og annet kan være grunnlag for å aktivisere barnets erfaringer, førstespråk, og brukes som språkstimulering og kommunikasjonsaktivitet. Bilder kan beskrives, benevnes (på begge språkene) og slik aktivisere språkforståelse og språkkunnskaper på forskjellige måter.

Daglige gjøremål som av- og påkledning, spising og annet kan være gode situasjoner der både barnets erfaringer og kunnskaper hentes opp og lekes med.

I mange barnehager er det gjerne flere barn som kan andre språk enn norsk, det kan blant annet være de barna som har lært flere språk samtidig. For disse barna er det også viktig gjennom lek og aktiviteter å få bruke sine kunnskaper og ferdigheter på flere språk.

Barnehagen må tilby alle barn rikt, variert, stimulerende og utfordrende læringsmiljø, uansett alder, kjønn, funksjonsnivå, sosial og kulturell bakgrunn. Dette betyr at omsorgen og aktivitetstilbudet må tilpasses hvert barn og den aktuelle barnegruppen (Rammeplanen 2006 s. 13). Samlinger med hele barnegruppen kan være en god situasjon for barn som ikke er kommet langt i sin norskspråklige utvikling. Samlingene må da planlegges godt på forhånd, og verbalspråket, fortellinger og sanger må støttes med visuelle bilder, konkrete osv. Dette kan også bredes gjennom mindre enheter der det snakkes om det man skal gjøre i samlingen, øver på sangene, snakke om innholdet, (eventuelt med konkrete eksempler) og hjelper barna med å se sammenhengen med erfaringer de har med innholdet og aktiviteter. Bøker som skal leses kan gjennomgå med tospråklige barn på forhånd for at de skal kjenne til innholdet, handlingen, personer og ord når den leses i gruppen. Det er en fordel at samme boken leses flere ganger, også i samlingen. På denne måten får barnet bedre forhåndskunnskap om innholdet i det som skal skje, mulighet til både å lære ord og begreper, samt muligheter for å kunne samtale om sine forkunnskaper og aktivisere kunnskaper på sitt førstespråk.

Kartleggingen som nevnt tidligere vil være nyttig for å planlegge hvordan lek og aktiviteter kan bygges opp for å bruke barnets erfaringer og styrke dets ferdigheter.

I mange barnehager (og biblioteker) finnes det bøker på flere forskjellige språk, samt at barnets familie kan ha bøker på sitt språk. Pedagogisk leder kan da få foreldrene til å fortelle om innholdet i noen av bøkene barnet kjenner, eller å fortelle et eventyr barnet kjenner. Barnet kan så sammen med en voksen se i boken, fortelle på morsmål og få hjelp til å oversette innholdet til norsk. Bilder vil her være til god støtte. Gjennom slikt arbeid vil de fleste av barnehagens sju fagområder dekkes (Rammeplanen 2006 s. 33 til 43).

Flerspråklig personell/tospråklig assistent

Mange barnehager bruker midlene de kan søke (se Rundskriv F-02-07) til å ansette tospråklige assistenter. I andre barnehager har man ansatt flerkulturelle som en del av personalet. Disse kan ha en viktig rolle i koordineringen av det tospråklige arbeidet med barna. Samarbeid mellom pedagogisk leder og øvrige personalet/flerspråklig personal vil være nødvendig for at planlegge språkarbeidet med barnet. Samarbeidet vil også være nødvendig for at flerspråklig personale skal kunne forberede barnet på det som gjøres i barnehagen, forberede temaer og bøker, sanger og annet som skjer i samling, språkgruppe, turer og lignende. Det flerspråklige personalet kan på denne måten sørge for at barnet har forkunnskaper om det som skal skje. Barnet får da gjennom samtaler aktivisert sine kunnskaper, stilt spørsmål og fått svar på sitt førstespråk. I fortsettelsen vil det være viktig at barnet får aktivisert sine kunnskaper på norsk. Det vil ha behov for at det snakkes om det

samme på norsk, ikke bare av assistenten men også sammen med andre norske barn og voksne.

Eksempel på to-språklig arbeid: Bøker med bilder og enkel tekst kan i første omgang "leses" med utgangspunkt i bildene, peking og navnesetting, ved å prate om hva som skjer på bildene, hva gjenstander brukes til, hva de gjør osv. (hvilke bøker som velges må vurderes ut i fra barnets erfaringer med bøker samt barnets utviklingsnivå).

Eventyr og bøker kan leses på to språk. Historien kan deles og annet hvert avsnitt/side kan leses på norsk og førstespråket eller i motsatt rekkefølge. Handlingen i eventyret, boken kan dramatiseres sammen med andre barn på to språk. Det at barnet etter hvert får teksten i boken lest korrekt vil bidra til utvikling av grammatisk forståelse og korrekt oppbygging av setninger på norsk.

I passende situasjoner i barnehagen kan det henvises til innholdet i fortellinger eksempelvis etter lesing (eller fortelling) av eventyret om Gullhår. Når alle sitter og skal spise kan det sammen med barna snakkes om størrelse og antall på barna, voksne, stoler og tallerkener osv. Slik kan det henvises til innholdet i eventyret, finne fellestegn, likheter og ulikheter osv.

Barnet kan også tegne eller finne på andre kreative løsninger til å lage egne fortellinger på førstespråket som flerspråklige assistenten kan skrive ned i samarbeid med barnet. I starten vil det være naturlig at teksten består mye av enkelt ord, for så å utvikles til korte setninger, og etter hvert til en mer avansert tekst. Barnet vil være avhengig av hjelp og at oppgaven gjøres interessant i tillegg tilpasses barnets utviklingsnivå når det gjelder språk og erfaringer. Teksten kan så oversettes til norsk og andre som snakker norsk kan lese boken og prate om den sammen med barnet. Foreldrene vil også kunne bidra med eventyr og fortellinger barnet kjenner fra hjemmet for å utvide språk og ideer barnet kommer med. I samarbeid mellom foreldrene og tospråklige assistenten kan barnet da lage fortelling om eventyret med bilder og tekst som så kan fortelles og vises/leses for andre barn. Leker kan lekes med barnet både på førstespråk og på norsk (bygggeleker, rolleleker, voksnestryte leker osv.) Etter hvert kan også andre barn trekkes inn i leken.

Er det flere barn som snakker samme språk vil det være naturlig å samle disse barna av og til slik at de kan samtale og jobbe med språkrelaterte leker. Barna kan fortelle eventyr på morsmålet for så sammen å formidle det på norsk til den voksne, som igjen kan spørre oppklarende og presiserende spørsmål. Videre kan det jobbes med utgangspunkt i fortellingen med å tegne bilder til eventyret, lage bøker og dramatisere. God planlegging av tospråklig arbeid inkludert i det øvrige pedagogiske arbeidet skal bidra til at barnets ferdigheter på førstespråket brukes som basis for tilegnelse av det norske språket.

Felles ansvar

Barnehagen skal gi barn under opplæringspliktig alder gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i nær forståelse og samarbeid med barnets hjem (Barnehageloven

2005). I Rammeplanen (2006 s. 7) understrekes at det er mange måter å være norsk på og at kulturelt mangfold skal gjenspeiles i barnehagen. Videre står at barnehagen skal støtte barn ut i fra deres egne kulturelle og individuelle forutsetninger.

Barnekonvensjonen (Barnehageloven s. 124) har nedfelt en bestemmelse om at det er foreldrene som har ansvaret for barnas oppdragelse, barnehagen ses som en god samarbeidspartner for å støtte barnets utvikling og læring. Dette understreker viktigheten av å involvere barnets foreldre i pliktene barnehagen har over for det enkelte barn og barnegruppen, samt hvordan barnehagetilbudet tilrettelegges for deres barn. Pedagogisk praksis som utøves på solid kunnskapsgrunnlag med bevisste pedagoger vil derfor i samarbeid med barnets foreldre være det som best fremmer barnas læring og utvikling.

Litteratur:

Egeberg, Espen. 1998. Formidlet læringserfaring, *Spesialpedagogikk* Nr. 6 s. 20-26

Egeberg, Espen. 2002. Observasjonsplanlegging, *Spesialpedagogikk* Nr. 7, s. 26-31

Egeberg, Espen. 2007. *Minoritetsspråklige med særskilte behov. En bok om utredning*. Oslo: Cappelen Akademiske forlag

Fríða B. Jónsdóttir, Anna Þorbjörg Ingólfssdóttir og Elsa Sigríður Jónsdóttir
Þróunarverkefnið "Lækjaborg Fjölmennningarlegur leikskóli 2001-2004"
Rannsóknarstofnun Kennaraháskóla Íslands, ISBN 9979-847-87-5

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. 2006 Oslo: Kunnskapsdepartementet

Lov om barnehager, 2005. Rundskriv F-08/2006. Kunnskapsdepartementet

Gjervan, Marit (red.) 2006 *Temahefte om språklig og kulturelt mangfold*. Oslo: Kunnskapsdepartementet

Denne artikkelen var publisert i *Spesialpedagogikk* nr. 8 2010